

ნინო ქემერტელიძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
თბილისი
ninokemert@gmail.com

მერი გიორგაძე
ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი
maiagiorgadze27@gmail.com

საკვანძო სიტყვები: ტერმინი, ბოტანიკური ლექსიკა, იდიომი, მეტაფორა, ეპითეტი, შედარება

ბოტანიკური ლექსიკა იდიომატურ გამოთქმებში

ტერმინოლოგია შეისწავლის დარგთა შორის ურთიერთობების ფუნდამენტურ ასპექტს სხვადასხვა სფეროში და გულისხმობს სტანდარტიზებულ ლექსიკას, რომელიც სპეციალისტებს საშუალებას აძლევს, ზუსტად გადმოსცენ ცნების შესატყვისი მნიშვნელობები. ტერმინის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა მისი უშუალო შესაბამისობა მეცნიერების კონკრეტულ დარგთან, სხვადასხვა დისციპლინასთან თუ ხელოვნებაში გამოყენებულ ტერმინთა ერთობლიობასთან.

ცნობილია, რომ ტერმინები სამეცნიერო ენის სტილს მიეკუთვნება, თუმცა მათი გამოყენების არეალი უფრო ფართოა. ტერმინები შეიძლება შეგვხვდეს საგაზეთო, პუბლიცისტურ და პრაქტიკულად ყველა სხვა არსებულ ენობრივ სტილში. საყურადღებოა, რომ ამ შემთხვევაში მათი ფუნქცია იცვლება. ისინი ყოველთვის არ არის დატვირთული მათთვის დამახასიათებელი შეტყობინების ფუნქციით. მაგალითად, მხატვრული ლიტერატურის სტილში ტერმინმა შეიძლება შეიძინოს სტილისტური ფუნქცია. ეს ხდება მაშინ, როდესაც ტერმინი გამოიყენება იმ თვალსაზრისით, რომ მისი ორი სხვადასხვა მნიშვნელობა ერთდროულად მატერიალიზდება.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია ბოტანიკური ლექსიკა. იგი მოიცავს ტერმინების ფართო სპექტრს, რომელიც აღწერს მცენარეების სტრუქტურას, ფუნქციას, კლასიფიკაციასა და ქცევას. ლათინური ან ბერძნული წარმოშობის სამეცნიერო სახელები ქმნის სტანდარ-

ტიზებულ ჩარჩოს ბოტანიკოსებისთვის, რათა მათ ზუსტად განსაზღვრონ და დააჯგუფონ მცენარეთა სახეობები. გარდა ამისა, გავრცელებული ბოტანიკური სახელები ასახავს რეგიონალურ და კულტურულ ვარიაციებს, რომლებიც ამა თუ იმ კუთხის მცენარეული საფარის მრავალფეროვნებას ავლენს.

აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე სალიტერატურო ინგლისური ენა იდიომატურ გამოთქმებში ხშირად იყენებს ბოტანიკურ ტერმინებსა თუ ტერმინოლოგიურ შესატყვისებს. ეს პროცესი ტერმინოლოგიური ლექსიკისა და სალიტერატურო ენის მჭიდრო კავშირს გულისხმობს, რომელიც განტერმინების სახელითაა ცნობილი და ჩვეულებრივი მოვლენაა ენაში.

კვლევის ძირითადი მიზანია ყვავილთა სახელწოდებების შესწავლა ინგლისურ იდიომატურ გამოთქმებში. „მეტყველებასა და წერით ენაში, იდიომები ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც ფერები მხატვრისთვის; ფაქტობრივად, ენა მათ გარეშე უფერო და უინტერესოა“ (Zhang 2007).

ლინგვისტიკური ანალიზის საფუძველზე იდიომების კლასიფიკაციის შედეგად გამოიკვეთა სხვადასხვა ჯგუფი:

1. *წმინდა იდიომები*, მაგალითად,

ა) Under the rose – რაიმეს კეთება საიდუმლოდ, ფარულად, კონფიდენციალურად.

ეს გამონათქვამი სათავეს იღებს ძველი რომაელებისგან, რომლებიც ვარდებს იყენებდნენ კონფიდენციალურობისა და საიდუმლო შეკრებების სიმბოლოდ. იდიომი ასევე გულისხმობს, რომ სენტიმენტალური საკითხები მშვიდად და ზედმეტი ყურადღების მიქცევის გარეშე უნდა მოგვარდეს.

She told me her plans under the rose, so I haven't mentioned them to anyone.

ბ) Pushing up daisies – საფლავში, იმქვეყნად, გარდაცვლილი, და ა. შ.

აღნიშნული იდიომი არის სასაუბრო ენისთვის დამახასიათებელი და, გარკვეულწილად, იუმორისტულ ევფემიზმდაც შესაძლოა მივიჩნიოთ. საფლავზე ამოსული გვირილები სიმბოლურად განასახიერებს იმ მოვლენას, რომ მიცვალებული მშვიდად განისვენებს. იდიო-

მი პირველად ჩნდება, დაახლოებით 1918 წელს, უილფრედ ოუენის ერთ-ერთ ლექსში პირველი მსოფლიო ომის შესახებ.

საგულისხმოა, რომ მოცემული იდიომი უმთავრესად არაოფიციალურ იუმორისტულ კონტექსტში გამოიყენება.

After eating all those unhealthy snacks, you'll be pushing up daisies sooner than you think!

გ) To gild the lily – ეს შესიტყვება სათავეს იღებს შექსპირის პიესიდან „მეფე ჯონი“: To gild refined gold, to paint the lily, გულისხმობს სრულყოფილების მიუღწევლობას. იდიომი ხაზს უსვამს იმ აზრს, რომ ზოგჯერ ბუნებრიობა უმჯობესია, ვიდრე ხელოვნური ჩარევა, რამაც შესაძლოა უარყოფით, არასასურველ შედეგამდე მიგვიყვანოს.

2. იდიომები, როგორც მეტაფორა, მაგ.,

ა) Shrinking violet – უწყინარი, ჩუმი ადამიანი.

იდიომი *shrinking violet* ასევე არის მეტაფორული გამონათქვამი, რომელიც გამოიყენება მორცხვი, მორიდებული ან ინტროვერტი ადამიანის აღსაწერად, განსაკუთრებით სოციალურ სიტუაციებში. იგულისხმება ადამიანი, რომელიც თავს არიდებს ყურადღების ცენტრში ყოფნას. ეს იდიომი პირველად ამერიკაში, შემდეგ კი, 1820-იან წლებში, დიდ ბრიტანეთში გაჩნდა. აღნიშნული მეტაფორული იდიომი პოპულარული გახდა ვიქტორიანულ ეპოქაში, იმ დროს, როდესაც მოკრძალებასა და თავმდაბლობას ძალიან აფასებდნენ, განსაკუთრებით კი ქალებში.

ტერმინის *shrinking violet* წარმომავლობა უკავშირდება პაწაწინა ყვავილს, იას, რომელიც ხშირად ჩრდილში, მიტოვებულ ადგილებში იზრდება. მცენარის ეს თვისება გადატანილია ადამიანზე.

Despite her brilliant ideas, she's a bit of a shrinking violet and rarely shares them in meetings.

წარმოდგენილი მაგალითი ნათლად ასახავს ზემოთქმულს.

განხილული იდიომი ხშირ შემთხვევაში უარყოფითი კონოტაციის მატარებელიცაა, რაც მიანიშნებს იმას, რომ ადამიანს ზედმეტი სიმორცხვის გამო თავდაჯერებულობა აკლია.

ბ) Sunflower smile – გადამდები, ხალისიანი სიცილი.

მოცემული მეტაფორული იდიომი sunflower smile ასოცირდება ემოციასთან, რომელსაც მზესუმზირის ყვავილი იწვევს. აღწერს ლაღ, ხალისიან, გადამდებ სიცილს, რომელიც სიხარულით ავსებს გარემოს.

მისი სიმბოლური დატვირთვა განპირობებულია მზესუმზირის ყვავილის თვალში საცემი, კაშკაშა ფურცლებით, და მცენარისთვის დამახასიათებელი თვისებით - მზის მიმართულებით ყურება/გადახრა. სწორედ ამიტომ, ფრაზა სიმბოლურად სითბოსა და ბედნიერებას აღნიშნავს.

Her sunflower smile brightened everyone's day at the office.

გ) Tulip mania – ფასების მკვეთრი ზრდა.

იდიომი მიუთითებს ისეთ სიტუაციაზე, როდესაც ფასები, სპეკულაციისა თუ სხვა აჟიოტაჟის გამო ზედმეტად გაზრდილია, რაც ხშირად ეკონომიკური კოლაფსით მთავრდება. ამ შესიტყვების წარმოშობა უკავშირდება ჰოლანდიაში ოქროს ხანის ისტორიულ მოვლენას, როდესაც ტიტების ბოლქვების ფასი მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ვიდრე მისი ფასის მკვეთრად არ დაეცა 1637 წელს. მეტაფორული იდიომი გამოიყენება ბიზნესისა და ეკონომიკის სფეროში და აღწერს მოვლენას, როდესაც ბაზარზე ე.წ. სპეკულაციური ბუშტი ჩნდება.

წინადადებაში The cryptocurrency market is experiencing a tulip mania, პარალელი გავლებულია მე-17 საუკუნის მოვლენასთან (იმ პერიოდისთვის ბაზარზე არსებულ ირაციონალურ და არამდგრად სიტუაციასთან).

3. იდიომები, როგორც სტილისტური შედარება, მაგალითად,

ა) Scattered like asters in the breeze – მიმოფანტული, მიმოზნეული.

მოცემული იდიომატური გამოთქმა, შესაძლოა, გამოიყენონ რაღაც შემთხვევით გაფანტულის ან გაზნეულის აღსაწერად. შედარებულია ქარის მიერ გაფანტული ასტრის ყვავილებთან. ფრაზის მნიშვნელობა ასევე დაკავშირებულია სპონტანურობასა და არაორგანიზებულობასთან.

As the children ran through the field, their laughter scattered like asters in the breeze, light and carefree.

განხილული იდიომატური შედარება ფართოდ გამოიყენება პოეზიასა და პროზაში, როდესაც მწერალს სურს, გადმოსცეს დაკარგვის ან დეპრესიის გრძნობით თუ ბედნიერების განცდით გამოწვეული მძაფრი ემოციები.

ბ) Memories like forget-me-nots – დაუვიწყარი მოგონებები.

აღნიშნული იდიომატური შედარება ძნელად დასავიწყებელი მოგონებების აღსაწერად გამოიყენება. ყვავილის სახელწოდებაც forget-me-not სიმბოლურად ასახავს იმ მოცემულობას, რომ, ჟამთა სვლის მიუხედავად, მოგონებები რჩება. პატარა, ლურჯი ყვავილები ისტორიულად ასოცირდება ხსოვნასთან, მარადიულ სიყვარულთან და ერთგულებასთან. მაგალითად,

Her childhood memories were like forget-me-nots, blooming with a gentle beauty that time could not fade.

გ) To bloom like a snowdrop - მოულოდნელი ზრდა.

იდიომატური შედარება to bloom like a snowdrop ეყრდნობა ყვავილ ენმელას მახასიათებლებსა და სიმბოლიკას კონკრეტული ტიპის ზრდის ან ტრანსფორმაციის გადმოსაცემად. ფრაზა შეიძლება გამოყენებულ იქნას გადატანითი მნიშვნელობით და გადმოსცემდეს იმედის, განახლებისა და ოპტიმიზმის განცდას, განსაკუთრებით კი რთული ან სტაგნაციის პერიოდის შემდეგ; ისევე, როგორც ენმელა ჩნდება და ხარობს ზამთრის ბოლოს ან ადრე გაზაფხულის მძიმე პირობებში. მაგ.,

After facing adversity, she began to bloom like a snowdrop, finding strength and resilience she didn't know she had.

4. იდიომები, როგორც ეპითეტი, მაგალითად,

Orchid beauty – განსაკუთრებული სილამაზე.

მოცემული გამონათქვამი შესაძლოა ასევე განვიხილოთ როგორც იდიომატური ეპითეტი. ის შეიძლება გამოყენებულ იქნას განსაკუთრებული სილამაზისა და ელეგანტურობის მქონე ადამიანის ან ნივთის აღსაწერად. ორქიდეა ასოცირდება ისეთ თვისებებთან, როგორებიცაა: მოხდენილობა, დახვეწილობა და გამორჩეულობა, მაგალითად,

The poem was written with an orchid beauty, weaving together words in a way that was both delicate and profound.

აღსანიშნავია, რომ შესწავლილი იდიომების ქართულ თარგმანში არ ვლინდება მათი იდიომატური დატვირთვა, უფრო მეტიც, არცერთ მათგანში არ ჩანს ყვავილის სახელწოდება.

დასკვნა

კვლევამ აჩვენა, რომ ყვავილთა სახელწოდებების გამოყენება იდიომებში ნათელს ჰფენს ენასა და ბუნებრივ სამყაროს შორის არსებულ მუდმივ კავშირს. იდიომებში მათი გამოყენება ამდიდრებს ენობრივ გამონათქვამებს და ასახავს კულტურულ ღირებულებებს. გარკვეულწილად, იდიომატური გამონათქვამები შესაძლოა კულტურულ კატეგორიადაც განვიხილოთ მათი წარმოშობის ისტორიის გათვალისწინებით.

ლიტერატურა

- Ifill 2002 – Ted Ifill, Seeking the Nature of Idioms: A Study in Idiomatic Structure, Haverford College.
- Kachru, Smith 2008 – Yamuna Kachru, Larry E. Smith, Cultures, Contexts and World Englishes, New York: Routledge.
- Langlotz 2006 – Andreas Langlotz, Idiomatic Creativity: A Cognitive-Linguistic Model of Idiom Representation and Idiom-Variation in English, Amsterdam: John Benjamins.
- Liu 2012 – Zhengyuan Liu, Analysis of Idiom Variation in the Framework of Linguistic Subjectivity, English Language Teaching, 5(6), China.
- Zhang 2007 – Ji-xian Zhang, Study of Idiomatic Origins in Cultural Perspective, Sino-US English Teaching, 4 (10), Šiauliai.

Nino Kemertelidze

Independent researcher, Tbilisi

ninokemert@gmail.com

Meri Giorgadze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi

maiagiorgadze27@gmail.com

Keywords: Term, botanical vocabulary, idiom, metaphor, epithet, simile

Botanical Terms in Idiomatic Expressions

Summary

Terminology serves as a fundamental aspect of communication across various fields and disciplines, providing a standardized vocabulary that enables professionals to convey precise meanings and concepts efficiently within their respective domains. The research deals with botanical vocabulary. Within botany, botanical terminology plays a crucial role, encompassing a vast array of terms that describe the structure, function, classification, and behavior of plants. Scientific names derived from Latin or Greek roots offer a standardized framework for botanists worldwide to identify and classify plant species accurately. Additionally, common names reflect regional and cultural variations, contributing to our understanding of the diverse flora.

In contemporary literary English, botanical terms frequently find their way into idiomatic expressions. This phenomenon, known as determinization, illustrates the close relationship between specialized terminology and the broader literary language.

The study focuses on the integration of flower names into idiomatic expressions, exploring the intricate relationship between language and culture. Through linguistic analysis, idioms are classified into various categories, including pure idioms, e.g., *under the rose*, *pushing up daisies*, *to hold the lily*, etc.; idioms as metaphors, e.g., *shrinking violet*, *daisy chain*, *orchid dance*, *snowdrop of hope*, etc.; idioms as

similes, e.g., *scattered like asters in the breeze, memories like forget-me-nots, rare as edelweiss*, etc.; idioms as epithets, e.g., *orchid beauty*, etc.

It is noteworthy that while comparing the analyzed idioms with their Georgian translations, it became clear that their Georgian versions do not reveal idiomatic load; moreover, they do not contain flower names.

This systematic analysis revealed the diverse linguistic mechanisms through which flowers are employed as symbolic constructs within language. By examining the usage and significance of flower names in idiomatic expressions, the rich tapestry of associations and meanings attributed to flowers in human discourse is unveiled.

Overall, the findings contribute to a deeper understanding of the symbolic significance of flowers in human communication, shedding light on the enduring connection between language and the natural world. Flowers serve as powerful symbols and metaphors, enriching our linguistic expressions and reflecting cultural values and beliefs. Through the presented research, we have illuminated the multifaceted role of flowers in shaping human discourse, highlighting their timeless appeal and universal significance across cultures and languages.